

Katrineholms kommun \

BILDNINGSFÖRVALTNINGEN
Förvaltningskontoret

Medier och IT i Katrineholms kommuns förskola & grundskola

- ett verktyg i den pedagogiska
undervisningen

2008-02-04

1. BAKGRUND	5
SYFTE.....	6
METOD.....	6
URVAL OCH BORTFALL.....	7
DEFINITIONER.....	7
<i>Medier, IT och IKT</i>	7
<i>Det vidgade text- och språkbegreppet</i>	8
2. RESULTAT	9
RESULTAT FOKUSGRUPPER.....	9
<i>Medier i den pedagogiska undervisningen - förskolan</i>	9
<i>Den kritiska mediekonsumenten - förskolan</i>	10
<i>Efterfrågan - förskolan</i>	10
DEN GODA MEDIEPRODUCENTEN - GRUNDSKOLAN.....	11
<i>Den kritiska mediekonsumenten – grundskolan</i>	12
<i>Möjligheter och hinder - grundskolan</i>	13
FOKUSGRUPPER MED ELEVER.....	15
<i>Elevens upplevelser och synpunkter</i>	15
ENKÄTRESULTAT	17
<i>Hinder – tid, kompetens och resurser</i>	21
<i>Möjligheter – elevens intresse</i>	21
SKOLLEDARNAS SYNPUNKTER.....	23
<i>Kompetens inom media och IT området</i>	23
6. ANALYS	25
GODA MEDIEPRODUCENTER KritisKA MEDIEPRODUCENTER.....	25
PEDAGOGERNAS KOMPETENS	26
<i>IKT-piloter, "Rörlig bildare" och IT i förskolan</i>	27
LEDNINGENS STÖD FÖR MEDIER OCH IT	29
INSPIRATION FÖR PEDAGOGISK UTVECKLING.....	30
TEKNISK STRUKTUR	31
7. SAMMANFATTNING	32
<i>Goda medieproducenter och kritiska mediekonsumenter</i>	32
<i>Pedagogernas kompetens</i>	33
<i>Ledningens stöd för medier och IT</i>	33
<i>Teknisk struktur</i>	33
<i>Befintliga och framtida möjligheter</i>	34
8. REFERENSER	36
9. BILAGA	37

1. Bakgrund

Barn- och ungdomsförvaltningens målkriterier i barn- och ungdomsplanen 2006-2008, rörande IT och medierelaterade frågor, tog sin form efter en skolledarträff i Yxtaholm, Flen, i oktober 2003. Här deltog även skolledare från grannkommunerna Flen och Vingåker. Syftet med dagarna var att ge skolledarna insikt om mediekunskapens betydelse genom föreläsningar och eget filmskapande. Den gemensamma målbilden efter två intensiva dagar löd:

- lärande i verkligheten, samverkan med omvärlden och skolpersonal med mediekompetens
- alla barn och elever ska få tillgång till goda mediekunskaper och möjligheter att utvecklas till aktiva medieproducenter och kritiska mediekonsumenter.

Målindikatorer för kommunikations- och kommunikationsteknik i Katrineholms Barn- och ungdomsplan (idag Bildningsförvaltningen) kom därefter att lyda enligt:

- Personalen i samtliga barn- och ungdomsområden har fått möjligheter att genomföra kompetenshöjande aktiviteter med fokus på mediearbete som del i det pedagogiska uppdraget.
- Samtliga ungdomar i årskurs nio har under de senaste tre åren arbetat med mediekunskap med syfte att stimulera dem att bli goda medieproducenter och kritiska mediekonsumenter.
- Barn- och ungdomsförvaltningen har, i samverkan med intressenter inom Katrineholms kommun och skolorna i Flen och Vingåker, skapat ett förbättrat resurstöd för de pedagogiska verksamheterna inom medieområdet.

Skolan och hela utbildningsväsendet står idag inför en utmaning att ta till sig och acceptera att samhället bärs upp av informationsflödet och teknologin. Detta innebär att barn och elever behöver både behärska ett källkritiskt förhållningssätt till medier samt nyttja medier och IT till att bli goda medieproducenter. I Katrineholm behöver förvaltning, skolledare och pedagoger se hur man på bästa sätt kan höja kompetensen, inspireras för att stimulera den pedagogiska utvecklingen och detta med hjälp av en god teknisk struktur.

Viktigt är också att betona att bildningsförvaltningen i arbetet med den nya skolplanen kommer att ha sin utgångspunkt i EU:s åtta nyckelkompetenser. En av dessa åtta nyckelkompetenser handlar om just ”digital kompetens”.

Syfte

Utvärderingen fokuserar på att se i vilken utsträckning de tre ovan nämnda målindikatorerna uppnåtts. Syftet breddas dock till att se hur pedagoger arbetar och vilken roll medier och IT har i förskolan. Det är viktigt att belysa hela den pedagogiska verksamheten eftersom det är redan med det lilla barnet som grunden läggs till ett livslångt lärande. Skapar skolan kritiska mediekonsumenter och goda medieproducenter är frågor som kan ställas redan i förskolan. Fokus i samtalen med pedagoger från förskolan har varit att skapa en bild över hur förskolan arbetar med medier och hur man använder tekniken inom IT samt även hur man önskar att det skulle kunna se ut.

Metod

En i huvudsak kvalitativ studie har genomförts med inslag av kvantitativ metod där en enkätstudie som genomförts med pedagoger. Valet av metod och urval bygger på att i möjligaste mån belysa verksamheten ur ett så brett perspektiv som möjligt. Verksamheten ska återspeglas med både elevers, pedagogers och skolledares syn på verksamheten.

Den kvalitativa metoden har bestått av semistrukturerade fokusgrupper. De som deltagit har varit pedagoger ur nätverken IT i förskola, IKT-piloter och pedagoger från de två uppdragsutbildningarna som genomförts i "Rörlig bild och lärande"¹. Deltagare i fokusgrupperna var även elever i åren 9 och 1 på gymnasiet. Pedagogerna i nätverken har goda kunskaper på området och de speglar sin syn på användandet av IT och medier i skolan. De är som skrivs i utvärderingen "eldsjälar". För utvärderingen har det varit viktigt att fånga upp denna målgrupps synpunkter och erfarenheter, som belyser både negativa och positiva aspekter av IT och media i förskola/skola.

En nätbaserad enkät har via First Class gått ut till samtliga pedagoger som undervisar i år 5 och år 9 i grundskolan (bilaga 1).

Under SVIT -07² deltog skolledare och "Rörlig bildare". En av övningarna bestod i att i blandad grupp av pedagoger och skolledare besvara ett antal frågeställningar. Eftersom deltagarna inte hann arbeta igenom samtliga frågor fick man i teamen möjligheten att besvara dem i efterhand.

Intervjuer har även genomförts med Gunnel Nelzén vid Film i Sörmland och mediepedagogen Martin Lindgren vid Bildningsförvaltningen. Dessa intervjuer har givit en bakgrund till hur Katrineholms f.d. Barn- och ungdomsförvaltning arbetat genom åren.

¹ Dessa två utbildningstillfällen har anordnats av Dramatiska institutet i samarbete med Film i Sörmland och Svenska Filminstitutet. Kursdeltagarna fick möjligheten att tentera för 5 poäng. Utbildningarna genomfördes under åren 2005-2007.

² SVIT -07 –medier och IT i skolan. Temat var Digital kompetens. Återkommande sedan 2004 med olika teman.

Urval och bortfall

Till fokusgrupperna har pedagogunderlaget grundat sig på de etablerade nätverk som finns i kommunen, "Rörlig bildare", IKT-piloter och "IT i förskola". En inbjudan med påminnelse har gått ut till samtliga berörda, via First Class³. IKT-piloter och pedagoger som genomgått uppdragsutbildningen "Rörlig bild och lärande" är i flera fall samma personer och därmed har flera av dessa valt att delta på en av fokusgrupperna (frågeställningarna i fokusgruppen har varit de samma). Bortfallet har varit störst bland de två grupper som genomgått utbildningen "Rörlig bild och lärande".

Urvalet av elever i år 9 och 1 på gymnasiet var slumpmässigt ur samtliga skolor och jämnt fördelat på könen. Det gick ut en inbjudan till 16 elever att delta vid ett fokusgruppsstillfälle med efterföljande påminnelse. Antal fokusgruppsstillfällen som planerades för år 9 var fyra. På grund av bortfallet hölls en fokusgrupp med sex elever. I år 1 på gymnasiet planerades två fokusgruppsstillfällen. På grund av bortfallet hölls en fokusgrupp med nio elever. Som "morot" erbjöds ett presentkort på ett biobesök vid deltagande.

Enkäter har skickats ut till samtliga pedagoger i år 5 och 9 i grundskolan. Av de 149 utskickade enkäterna bevarades 47 stycken. Ett bortfall om 23 enkäter uppstod på grund av adressatproblem. Det är rimligt att anta att de pedagoger, som besvarat enkäten i stor utsträckning är de, som arbetar mer aktivt med medier och IT i undervisningen.

Från skolledarna är det ett av de fyra teamen som valt att lämna in ett kompletterande svarsunderlag på det frågeställningsunderlag som användes vid SVIT-07 konferensen, för pedagoger och skolledare.

Definitioner

Medier, IT och IKT

Generellt innefattas i ordet medier olika sätt att kommunicera. Exempel på dessa medier är television, radio och tidningar. I "data-världen" används även media som ett kollektivt substantiv, fastän den hänvisar till olika typer av möjligheter att spara data (www.techterms.com/definition/media)

När man i skolsammanhang nämner ordet IT brukar man oftast mena IKT. ICT är den engelskspråkiga motsvarigheten till IKT. Några exempel på IKT verktyg är skolornas hemsidor, datorer och digitalkameror.

³ Förskolans och grundskolans interna kommunikations plattform.

Läroutbildningen på Malmö högskola beskriver IKT på följande sätt:

"Begreppet IT, informationsteknik är sällan definierat men kanske innebär begreppet IKT, informations- och kommunikationsteknik, ett förtydligande genom att betona att det handlar om kommunikation via nätverk. Speciellt i pedagogiska kretsar har IKT etablerat sig som begrepp. Här används ofta IKT i betydelsen digital teknik som utnyttjas i utbildningssammanhang. Man kan också betrakta begreppet utifrån de tre delarna Information - Kommunikation - Teknik. Information kan vi se som det innehåll vi bearbetar till kunskap. Kommunikation kan vi se som en grund för lärandet och tekniken är bäraren av de kommunikativa och interaktiva processerna i lärandet. Med detta synsätt kan man betrakta IKT som grundvalar för lärande. Vi vill utvidga IKT-begreppet till att omfatta mer än digital teknik eller dator. Alla former av teknik som används i olika utbildningssammanhang bör innefattas i ett nytt kunskapsfält." (www.varbyskolor.huddinge.se/skolbanken/ikt.htm)

Det vidgade text- och språkbegreppet

Med det "vidgade textbegreppet" innefattar man i ordet text budskap som medieras på annat sätt än genom det skrivna ordet.

"I meningsskapandet nyttjas och samtidigt utvecklas olika former av system för att skapa mening, s.k. semiotiska system. Det är det som i vardagligt tal kallas språk. Här finner vi såväl verbala som icke-verbala språk, till exempel talspråk, skriftspråk, bildspråk, musikens språk, dansens och rörelsens språk. Att med språk mena olika typer av semiotiska system som de här brukar benämnas som "det vidgade språkbegreppet". (Myndigheten för skolutveckling 2003:7)

2. Resultat

Resultat fokusgrupper

Medier i den pedagogiska undervisningen - förskolan

Förskollärarna har i fokusgrupperna speglat sin syn på användandet av medier i undervisningen. Grupperna har även redovisat vilka hinder respektive möjligheter som man upplever finns med medier och IT i undervisningen. Resultatet visar att det ser lite olika ut i mellan år och områden. Nedan följer en resultatredovisning från förskola till år 9.

Kamera, ljud och film

I Katrineholms förskolor är digitalkameran ett viktigt verktyg för dokumentation av barnets utveckling och vid utvärdering av verksamheten. Med foton kan verksamheten också visa föräldrar hur barnets dag ser ut, hur den pedagogiska verksamheten fungerar. Med fotokollage och text visar någon förskola på strävansmålen i verksamheten. Foton sätts regelbundet/veckovis upp på samtliga områden. Foton sparas även i barnets portfolio, som visar på barnets pedagogiska utveckling. Även barnen kan vara med och diskutera runt de tagna foton. Det är i regel förskolläraren som använder kameran men det förekommer också att barnen själva fotograferar. På flera avdelningar använder personalen sin privata digitalkamera och skrivare på grund av att förskolans utrustning inte är tillräckligt bra. Ett exempel på en teknisk brist är att det kan ta för lång tid att skriva ut ett foto från skrivaren.

Kassetband används också i verksamheten för att dokumentera barnets utveckling. Ett exempel från en avdelning är att man från ett års ålder och framåt, dokumenterar barnets prat. När de blir äldre och kan tala ställer man frågor. Kassetbandens åldersbeständighet diskuteras, eftersom barnen varje år vill lyssna till hur de pratat tidigare och banden därmed får en försämrad kvalitet. Här diskuteras man komplement som digital diktafon, att bränna ner på cd skiva eller använda sig av USB-minne.

Några förskolor filmar för att kunna använda i utvärderingssyfte. Här refererar man till PUG, pedagogisk utbildning i grupp, där film kan vara ett hjälpmedel att förändra både positiva och negativa händelser och rutiner. En förskollärare påpekar värdet av att filma för att gemensamt analysera och på så sätt bli en bättre pedagog. Att filma verksamheten har även använts i genusprojektet för att se hur man behandlar flickor och pojkar. De pedagoger som deltar i fokusgruppen säger att man inte filmat tillsammans med barnen. En av anledningarna till att man inte använder möjligheten att filma är att man upplever det som problematiskt att skicka efter tekniken (när man finns på en förskola 15km utanför tätorten). En önskan finns att man hade tekniken på förskolan.

Förskollärarna diskuterade även möjligheten att aktualisera hemsidan för att nå ut med information till föräldrar. Några förskolor arbetar med en aktualisering av sin

hemsida. Hemsidan menar man måste ses som en möjlig informations väg till föräldrar. Framförallt är den ett komplement till den skriftliga pappersversionen, menar man.

Den kritiska mediekonsumenten - förskolan

I dialogen med det lilla barnet i vardagssituationer och rutiner samtals om vad som är rätt och fel. Förskolläraren kan diskutera någon film som barnet sett eller ett dataspel barnet spelat. Här poängterar en förskollärare vikten av att man som vuxen vet hur ett dataspel fungerar eller att man åtminstone visar sig intresserad. Det är även viktigt att barnet får vuxna förebilder, säger en förskollärare. Ett exempel är när barnet sitter med den vuxne och ser och lär hur man använder en dator och till vilket ändamål.

Efterfrågan - förskolan

Något man önskar till verksamheten är en lap-top till varje avdelning. Förskollärarna vill kunna använda den vid samlingen (på golvet) eller ute i skogen vid en studie av myran. Datorn ska kunna vara ett uppslagsverk där barnet får möjligheten att söka kunskap, om exempelvis myran.

En viktig aspekt är att "alla är med" i personalgruppen, det vill säga att alla kan använda tekniken. Det krävs kompetenshöjande insatser, menar man. Idag är det de som kan, som på vissa förskolor utbildar/hjälper sina kollegor att hantera tekniken. Att bli inspirerad lyfter man också fram som en viktig aspekt.

Att det finns en support som fungerar och inte tar för lång tid lyfts också fram som viktig för att verksamheten skall få ett bra flyt. Här är upplevelserna olika – några känner att de får support inom rimlig tid andra tycker att det tar för lång tid.

Bristen på tid är ett ständigt återkommande hinder för att planera en tillfredsställande pedagogisk verksamhet, något förskolläraren önskar man hade mer av.

Den goda medieproducenten - grundskolan

Datorn är ett verktyg i undervisningen som används dagligdags, menar pedagogerna. Det vanligaste är att man använder dem till att skriva texter. Det kan vara texter till en presentation eller en text till en bild eller liknande. Möjligheten finns att använda datorn som ett uppslagsverk, beskriver en pedagog. Hennes elever arbetar mycket med "Junior encyklopedin", ett alldeles "underbart" sökverktyg, beskriver hon. Att blogga är också något som eleverna använder sig av i undervisningen på några skolor. Det är ett bra verktyg för att stärka språket, menar pedagogerna. I First Class finns nu möjligheten att blogga, berättar en av pedagogerna. Pedagogerna använder även de pedagogiska program som finns tillgängliga på servern.

Att filma i undervisningen förekommer inte så ofta. Tillfällen då eleverna använder denna metodik är oftast vid temaarbeten. När det gäller pedagogerna filmas hos några i utvärderingssyfte. Användandet av medier och IT kan vara goda verktyg att granska sig själv och verksamheten, menar man.

Filmvisning är något som pedagogerna menar är underskattat. Filmvisning ser pedagogerna som ett gott komplement i undervisningen, ett stöd för flera elever att lära. Några elever lär lättare av att ha film som ett komplement till en bok man läser, menar man. Spelfilm i skolan men också de man ser via Skolbio, för- och efterarbetas. Tillsammans med sin lärare får eleven möjligheten att diskutera värderingar runt filminnehållet, analysera och kritisera. Pedagogerna säger dock att det kan se olika ut huruvida man som pedagog arbetar med skolbiofilmerna med eleverna, eller inte.

Ett exempel som en pedagog från tidigareskolan redogör för visar på hur man konkret kan arbeta med medier och IT under temaarbeten. Temat handlar om miljö, där eleverna fått göra olika djur från skogen i lera; eleven skriver en faktatext; eleven tar kort på lerfigurerna för att sedan göra en affisch på engelska. Vidare har eleverna klippt ut djuret och gått till datorn där de använt ett program (svensk-engelsk ordbok) för att slå in det svenska namnet på djuret och få det engelska namnet. På det här sättet kan man integrera ämnen med hjälp av media. En fortsättning i detta temaarbete blir att filma djuren.

Ett annat sätt att arbeta med medier är att jobba med dagstidningar. Ett exempel från en tidigareskola är att eleverna får plocka ut stora händelser från den gångna veckan, från Katrineholms Kuriren och anslå i klassrummet. Eleverna studerar hur en tidning är uppbyggd och bjuder in en journalist att berätta om sitt yrke. Slutligen får man möjligheten att producera en egen tidning.

Pedagogerna beskriver att det handlar mycket om vilken lärare man har när det kommer till om man arbetar med medier och IT i undervisningen. I tidigareskolan finns exempel där pedagogen som använder medier som pedagogiskt verktyg, även antar sig an kollegors klasser för att arbeta med medieinspirerade projekt.

Pedagogerna i tidigareskolan speglar erfarenheter där elever i slutet av år 6 varit självgående i att använda kameran, sätta text till, redigera mm i olika skolarbeten. När

man sedan kommit till grundskolans senareår har dessa kunskaper och förmågor inte stimulerats och därmed försvunnit. Pedagogens förhoppning från tidigareskolan har varit att de ska vara självgående, att de själva ska klara allt, inte vara beroende av sin lärare. Från tidigareskolan tycker man det är synd att elevens kunskaper inte stimuleras i högre grad i grundskolans senareår.

Pedagogerna betonar att alla elever kan ha en roll i arbetet med rörlig bild. I sarskolan fungerar bilden också som ett viktigt språkstöd för eleven. Sarskoleelever använder regelbundet kameran för att dokumentera sin vardag i en dagbok. Kameran används även i skolan för att dokumentera och för att skriva texter till fotot, i till exempel engelska. På en skola fotograferar eleven sina slöjdvark på slöjdlektionen. Med medier kan eleverna göra saker tillsammans och skapa ett gemensamt språk, betonar pedagogerna.

Den kritiska mediekonsumenten – grundskolan

När det handlar om elevens kunskaper att söka på Internet så menar pedagogerna att de inte är tillräckliga. Inte heller pedagogers kunskaper att söka information på Internet är tillräckliga, menar man. Inom grundskolans senareår frågar sig pedagogerna vilken ämneslärare det är som ska undervisa eleverna att söka källor på Internet. Det som efterfrågas av pedagogerna är kompetensutveckling för alla.

En pedagog använder sig av reklamfilm för att på så sätt skapa ett kritiskt tänk hos eleven. En fråga som ställs till eleven är ”var går gränsen för att tjäna pengar?”. Här får eleven möjligheten att resonera och diskutera runt en alltid aktuell fråga.

Ett annat exempel som en pedagog delar med sig av från undervisningen i tidigareskolan, är när en klass ser en film där en hund som inte syns skäller. Eleverna tror att det är en hund, men när läraren berättar att det är hon (läraren) som skäller så reagerar det med att säga ”men så får man väl inte göra – luras”. Pedagogen förklarar för eleverna att man med trickfilm kan ”lura” sina tittare.

Att söka källkritiskt, menar en pedagog på grundskolans senareår, är något man tränar med eleverna regelbundet. Det är viktigt att de kan hantera denna förmåga när de kommer till gymnasiet.

Möjligheter och hinder - grundskolan

IKT-piloterna stöttar sina kollegor med utbildning och hjälper till med olika tekniska lösningar. IKT-piloterna lägger även ner mycket tid på att få tekniken att fungera på sitt område. IKT-piloterna poängterar vikten av att alla pedagoger blir självständiga i att hantera tekniken. En pedagog, som inte är IKT-pilot, menar att IKT-piloterna är eldsjälar i skolan. Kollegor tror att IKT-piloterna ska lösa alla tekniska problem, när det i själva verket inte ingår i deras arbetsuppgifter. Tar man upp IKT-frågor i kollegiet så är upplevelsen att intresset snabbt slocknar. Att engagera kollegor i det mediepedagogiska arbetet kräver ihärdighet, är upplevelsen bland IKT-piloter.

Skolan utgör en viktig roll för de elever som inte har tillgång till en dator i hemmet. En annan aspekt som lyfts av pedagogerna är att många elever har bristande kunskaper i olika programvaror, bland annat Word. Eleverna kan dataspel men kan inte starta Word-programmet.

När det gäller de pedagogiska programmen finns det en existerande problematik i att man vill ha tillgång till flera program. Inköp av program kräver dock en dokumenterad motivering. Pedagogerna menar att tid för detta inte finns, att processen blir för långdragen.

En annan brist som pedagogerna påtalar är AV-centralens urval på spelfilmer. Trots påtryckningar köps inte fler filmer in. Dokumentärfilmer och liknande finns det ett bra utbud av.

När det gäller den centralt placerade mediepedagogen som finns i Katrineholm, så upplevs denna tjänst som väldigt värdefull, säger alla pedagoger. Mediepedagogen fungerar som spindeln i nätet, någon som ansvarar för den röda tråden för de olika nätverken. Någon beskriver att det är viktigt att det finns ett "språkrör" i de olika nätverken som samlar ihop gruppen och ser arbetet ur ett pedagogiskt perspektiv.

Film i Sörmland har haft ett positivt upplägg, där man som pedagog först får möjlighet att lära och sedan själv arbetat med eleverna runt en filmproduktion. Pedagogerna upplever att Film i Sörmland alltid finns till hands om man kör fast. Alla pedagoger kan hjälpa eleven att göra en bra berättelse, som hänger ihop, menar en pedagog. Sen kan eleverna filma och även redigera om de en gång lärt sig. På flera skolor har elever också lärt sig att redigera.

Yxtaholmsdagarna innebar en stor förändring för det mediepedagogiska arbetet i skolan, beskriver pedagogerna. Här fick skolledarna möjligheten att bland annat göra film. Det krävs att uppleva för att förstå, säger pedagogerna. Det är viktigt att skolledaren visar sitt ansvar och är positiv i mediefrågorna. På några områden har skolledaren avsatt viss procent i en pedagogtjänst, för att arbeta med IKT-frågor. Pedagogen undervisar då bland annat kollegor.

Pedagogerna i tidiga skolan speglar erfarenheter där elever i slutet av år 6 varit självgående i att använda kameran, sätta text till, redigera mm i olika skolarbeten. När man sedan kommit till grundskolans senare år har dessa kunskaper och förmågor inte

stimulerats och därmed försvunnit. Pedagogens förhoppning från tidigareskolan har varit att de ska vara självgående, att de själva ska klara allt, inte vara beroende av sin lärare. Från tidigareskolan tycker man det är synd att elevens kunskaper inte stimuleras i högre grad i grundskolans senareår.

Fokusgrupper med elever

Nedan följer en redovisning av elevernas upplevelser och synpunkter på användandet av medier och IT i undervisningen. Eleverna går i år 9 i grundskolan och år 1 på gymnasiet. Gymnasieeleverna samtalar runt deras upplevelser från grundskolan och då särskilt från tiden i grundskolans senareår.

Elevers upplevelser och synpunkter

Eleverna berättar att de arbetar med medier sporadiskt i undervisningen. Här är några exempel:

- För att göra film i olika ämnen
- Reklamfilm
- Power point presentationer
- Animerad film
- Foto (kamera) som man bearbetar i datorn
- Skolbio
- Internet

Eleverna upplever det som roligare att lära med medier som verktyg i undervisningen. De menar också att det är lättare att bestämma och forma innehållet i ett projekt när man arbetar med olika medier. Eleverna vill ha möjligheten att arbeta bredare med medier i undervisningen. De elever som valt media som profiltid i grundskolans senareår efterfrågar att få arbeta mer med medier under sin profiltid. Eleverna anser, att de lärare som undervisar på medieprofilen borde ha större kunskaper om att arbeta med medier än vad man upplever att de har idag.

Dataprogram skulle, menar eleverna, kunna läras ut genom strukturerade genomgångar för hela klassen. Idag upplever man att detta saknas, kanske menar de beror detta på lärarens bristande kunskaper. Ett annat exempel är när man i klassen ska redigera en film, då är det de elever som hanterar detta som gör det. Läraren har oftast inte den kompetensen. Eleverna tycker också att lärarna kunde bli bättre på att ta tillvara elevernas kunskaper att lära ut till sina studiekamrater. Kompetensen på media och IT-området är något som eleverna upplever varierar mellan sina lärare. De drar slutsatsen att detta beror på att det är för kostsamt för skolan att låta eleverna vara medieproducenter. Eleverna menar att det är en fel prioritering att inte satsa mer på medier och IT i undervisningen.

Skolbion upplever eleverna inte alltid visar bra ungdomsfilmer. Eleverna skulle vilja att skolbio visade film oftare. Några elever upplever inte att det varit delaktiga i att välja film till skolbion. När det gäller att för- och efterarbeta filmerna ser tillvägagångssätten olika ut. Några har arbetat med filmen genom att diskutera, andra skriva och några har spelat teater runt temat på den aktuella filmen. Efter filmvisning, oavsett om det är skolbio eller en filmvisning i klassrummet, tycker eleverna det är viktigt att arbeta med att kritiskt granska och analyser i övrigt.

När det gäller att vara källkritisk i sökandet efter information upplever eleverna att man gör det väldigt lite. En elev menar att en av deras lärare vill att de dubbelkollar sina källor från Internet med litteraturen. Eleverna tycker att det skulle vara bra om skolan undervisar i Datakunskap, där det även skulle ingå att söka på Internet. En annan synpunkt som en elev förde fram är att man borde använda dataprogram för att undervisa i matematik.

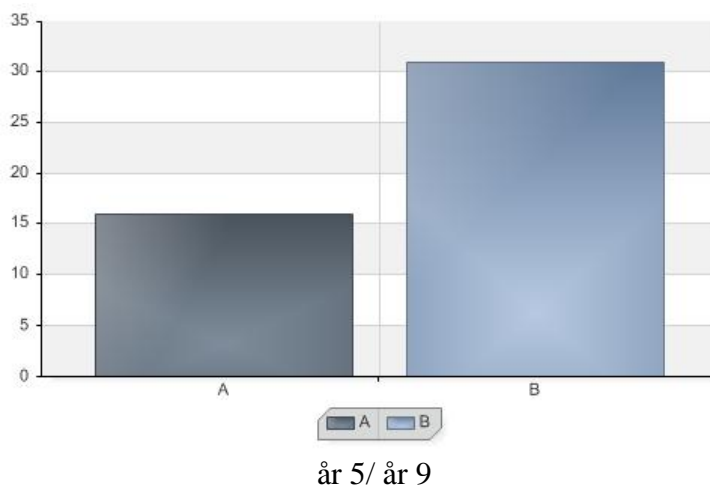

Enkätresultat

En nätbaserad enkät gick ut till samtliga pedagoger i år 5 och 9 i grundskolan. De första fyra frågorna har korstabulerats för att se på likheter och skillnader i svaren mellan år 5 och 9 pedagoger. På de avslutande två frågorna, gavs möjlighet att svara med fri text.

Andelen som svarade ”vet ej” var så pass marginal att något resultat inte kunnat utläsas.

1. Vilket år undervisar du?

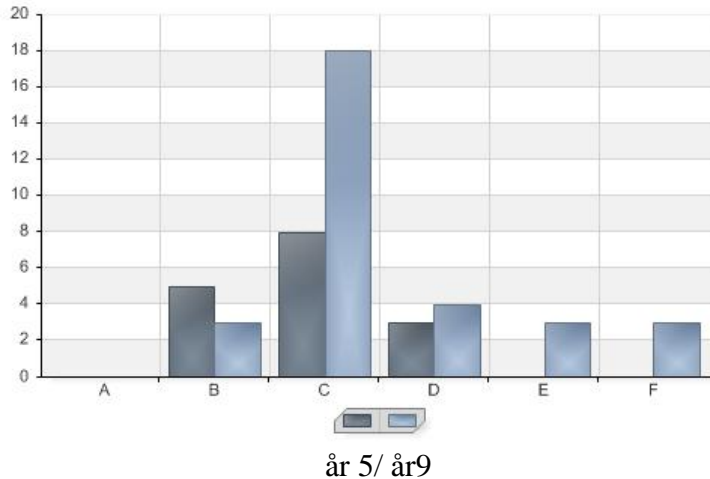

Namn	Antal	%
A. År 5	16	34,0
B. År 9	31	66,0
Totalt	47	100

Av de 47 svarade pedagogerna i år 5 och 9 var det dubbelt så många svarande från år 9.

2. Vilken roll har medierna i den pedagogiska undervisningen?

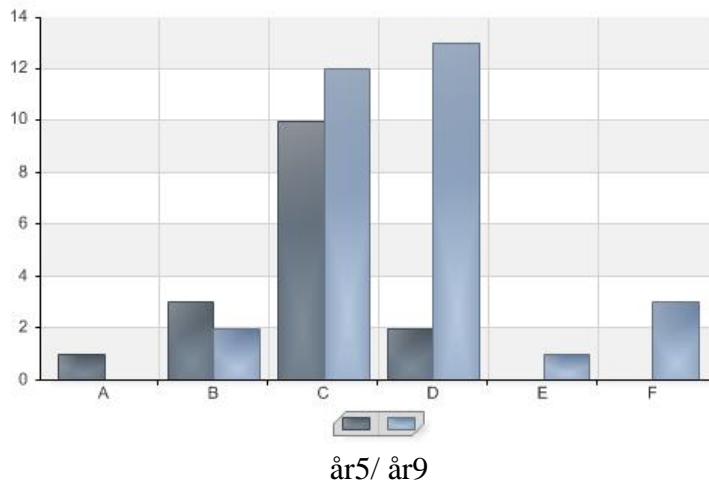

Namn	År 5		År 9		total	
	Antal	%	Antal	%	Antal	%
A. Ingen alls	0	0	0	0	0	0
B. Mycket liten	5	10,6	3	6,4	8	17
C. Liten	8	17	18	38,3	26	55,3
D. Varken stor el. liten	3	6,4	4	8,5	7	14,9
E. Mycket stor	0	0	3	6,4	3	6,4
F. Vet ej	0	0	3	6,4	3	6,4
Totalt	16	34	31	66	47	100

Pedagogerna i år 9 svarar övervägande att man varken ser att medier spelar en stor eller liten positiv roll i den pedagogiska undervisningen. Pedagogernas svar i år 5 visar på att medier spelar en mycket liten eller liten roll i undervisningen.

3. I barn- och ungdomsplanen står att "eleven ska utvecklas till att bli en kritisk mediekonsument". I vilken utsträckning anser du att undervisningen i skolan bidrar till detta?

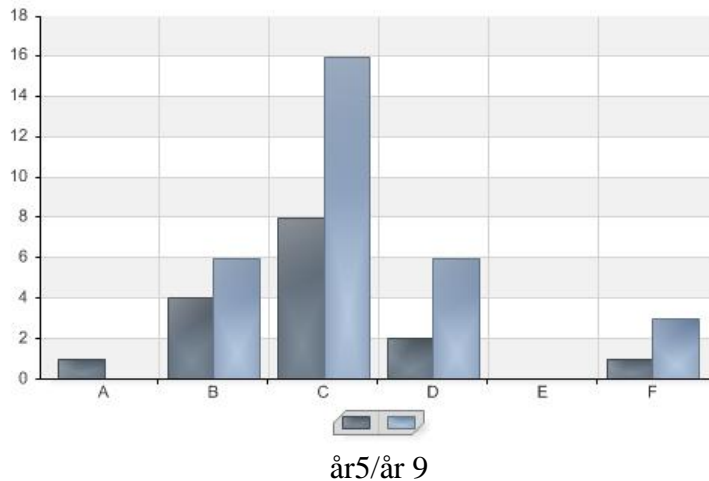

Namn	År 5		År 9		total	
	Antal	%	Antal	%	Antal	%
A. Mycket dåligt	1	2,1	0	0	1	2,1
B. Dåligt	3	6,4	2	4,3	5	10,7
C. Varken bra el. dåligt	10	21,3	12	25,5	22	46,8
D. Bra	2	4,3	13	27,7	15	32
E. Mycket bra	0	0	1	2,1	1	2,1
F. Vet ej	0	0	3	6,4	3	6,4
Totalt	16	34,1	31	66	47	100

Det går tydligt att utläsa att pedagogerna i år 9, i större utsträckning än bland pedagogerna i år 5, anser att undervisningen bidrar till att eleven utvecklas till att bli en kritisk mediekonsument. Bland pedagogerna i år 5 ser man dock en något mer negativ syn.

4. I barn- och ungdomsplanen står att "eleven ska utvecklas till en god medieproducent". I vilken utsträckning anser du att undervisningen bidrar till detta?

Namn	År 5		År 9		total	
	Antal	%	Antal	%	Antal	%
A. Mycket dåligt	1	2,1	0	0	1	2,1
B. Dåligt	4	8,5	6	12,8	10	21,3
C. Varken bra el. dåligt	8	17	16	34	24	51
D. Bra	2	4,3	6	12,8	8	17,1
E. Mycket bra	0	0	0	0	0	0
F. Vet ej	1	2,1	3	6,4	4	8,5
Totalt	16	34	31	66	47	100

Pedagogerna i år 9 svarar övervägande att undervisningen varken är bra eller dålig på att bidra till goda medieproducenter. Pedagogernas svar i år 5 återfinns övervägande på svaret varken bra eller dåligt. Om man ser till medelvärdet på 2,91 så visar det att fler är mindre positiva till att undervisningen bidrar till goda medieproducenter.

Hinder – tid, kompetens och resurser

Hinder som utkristalliserar sig i enkätsvaren, för att just skapa kritiska mediekonsumenter och god medieproducenter, kan sammanfattas med orden tid, kompetens och resurser. När det gäller tid så säger man att det finns för lite tid för planering, för lite tid att granska medier och för lite tid med eleverna. Kompetensen inom området media och IT upplever pedagogerna som undermåliga hos många. Pedagogerna efterfrågar kompetensutveckling för att kunna använda tekniken i undervisningen, för att kunna göra kvalitativa medieproduktioner med barn och elever. Rörande tekniken är det inte bara antalet datorer som anses för få utan man efterfrågar även TV-apparater, digitala kameror, digitala videokameror, videokanon och nätverksanslutna lap-tops för pedagogerna. Det finns även i enkätsvaren ett fåtal pedagoger som menar att den tekniska utrustningen inte är ett hinder, att den är tillräcklig. Här följer några citat från pedagogernas enkätsvar:

”Eleven gillar datorer men behöver träning i att sälla all information. De behöver träning i att använda dator, video och kameror. Det är väl ett problem att vi som lärare inte är så duktiga på att använda sakerna själva.” (Pedagog i år 9)

”Det står idag och faller med den enskilda pedagogens intresse och engagemang.” (Pedagog i år 5)

”Den elektroniska sidan av media är underutvecklad och underdimensionerad i skolan...” (Pedagog i år 9)

”...vi behöver mycket tid till att bara bli duktiga på att läsa och skriva innan vi kan titta vidare på media.” (Pedagog i år 5)

”Skolan har så många andra områden som också ska hinnas med.” (Pedagog i år 5)

”Olika förutsättningar för olika lärare och AV-centralens bristande utbud.” (Pedagog i år 9)

Möjligheter – elevens intresse

Möjligheter som lyfts fram för att skapa en kritisk mediekonsument och en god medieproducent är flera. Starkast förefaller vara elevens eget intresse och kunskap på området. Men och då framför allt pedagogerna i år 5 lyfter fram teknik, olika läromedel och skolbio som goda möjligheter att uppfylla målen i Barn- och ungdomsplanen.

”Möjligheterna ligger i att eleverna genuint är intresserade av media.” (Pedagog i år 9)

”Eleverna är ju mer eller mindre insnöade i saker de ser på Internet och TV m.m. Det ger lite gratis när det gäller elevintresse.” (Pedagog i år 5)

"Som pedagog behöver man också hjälpa eleverna att tänka kritiskt och välja seriösa sidor på Internet." (Pedagog i år 9)

"...för eleven finns tid att arbeta med dessa frågor både inom en hel del teoretiska ämnen samt också i tematisk undervisning." (Pedagog i år 9)

"I mitt ämne, textilslöjd, kan jag också arbeta med dessa frågor." (Pedagog i år 9)

"Vi har tillgång till olika läromedel, tidningar, TV, Internet..." (Pedagog i år 5)

Skolledarnas synpunkter

De skolledare som deltog under SVIT 2007 fick tillsammans med de pedagoger som deltog denna dag ("Rörlig bildare") möjligheten att i grupper föra diskussioner runt ett antal frågeställningar. Grupperna hann dock inte gå igenom samtliga frågor. De punkter man hann beröra var i huvudsak punkt 1-2 och i viss mån punkt 3. Skolledarna fick därför i efterhand möjligheten att komplettera svaren på dessa frågor inom rektorsteamet. Frågorna var följande:

1. Kompetens inom media och IT området

- Vilken kompetensutveckling inom media och IT området är viktiga för skolans pedagoger för att uppnå läroplanens samt målen i BoU-planen?
- Vilken kompetensutveckling inom media och IT området är viktig för att kunna stödja pedagogerna?

2. Skolledarens roll

- Hur kan skolledare stödja och prioritera arbetet med medier i undervisningen?

3. Eleven

- Hur tar vi idag tillvara på elevens kreativitet och kunskap inom medieområdet?
- Hur kan vi bli bättre på detta?

4. Prioriterat utvecklingsområde

- Vilket bör vara det mest prioriterade utvecklingsområdet inom media och IT i förskola/skola för bildningsförvaltningen framöver?

Kompetens inom media och IT området

Skolledarna ser att kompetensen inom områdena varierar och att det krävs kompetensutveckling för att nå en jämn kunskapsnivå, bland pedagogerna. Denna kompetensutveckling bör vara nivågrupperad och flexibel. Här spelar IKT-piloterna en viktig roll som kunskapsförmedlare åt sina kollegor, menar skolledarna. IKT-piloterna har en viktig spetskompetens som måste tas tillvara. Andra viktiga faktorer att titta på är pedagogernas generella attityder till medier och IT.

Synpunkter runt utrustning och tekniskt handhavande är tätt sammankopplade och här menar man att det krävs en översyn samt kompetensutveckling för att alla ska kunna behärska tekniken.

Även skolledarna ser att de behöver kompetensutveckling på området IT och medier. Man ser positivt på de dagar som varit med medie- och IT-innehåll. Det har bland annat varit SVIT- dagar och föreläsningar.

Skolledarens roll

En av synpunkterna som fördes fram av skolledarna var att de ser många områden inom verksamheten som kräver stöd och prioritering. Man vill också poängtera att prioriteringar och stöd till verksamheten ser olika ut från område till område. Det man, som skolledare, kan göra i alla områden är just att finna någon form av grundkvalitet. En viktig faktor som man lyfter fram är att möjligheten måste finnas att själva bestämma hur denna utformning ska se ut och att de ekonomiska förutsättningarna finns.

Skolledarna poängterar att det är pedagogerna som står för de pedagogiska metoderna med barn och elever. Det som skolledarna kan göra är att fråga hur just IT och medier återfinns i undervisningen, samt uppmuntra till att använda IT och medier i det pedagogiska arbetet. Skolledarna säger att man exempelvis genom målen i skolplanen säkrar att eleverna får del i dessa områden.

Eleven

Skolledarna ser att eleverna innehar kompetens på medieområdet samt datorvana. Att använda elevens kunskap i undervisningen är en möjlighet, påpekar skolledarna. Eleverna kan även lära av varandra. När det gäller eleverna, menar skolledarna att de har rätt till en grundkompetens.

Prioriterat utvecklingsområde

Skolans viktigaste uppdrag, säger man från det rektorsteam kompletterat ett svar på frågan, är att lära elever att bli kritiska användare av IT och media. För att pedagogerna själva ska veta hur man ska gå tillväga i denna fråga krävs kompetensutveckling.

6. Analys

Goda medieproducenter kritiska medieproducenter

Det insamlade materialet i denna utvärdering visar på att skolan inte fullt ut lyckats stimulera eleverna till att bli goda medieproducenter och kritiska mediekonsumenterna. Elevernas och pedagogernas syn går isär när det gäller dessa frågor. Pedagogerna tycker i större utsträckning än eleverna att undervisningen bidrar till goda medieproducenter och kritiska mediekonsumenterna. Eleverna upplever att man arbetar med medier sporadiskt. Pedagogerna är dock ense, liksom även eleverna (som ser kompetens skillnader bland lärarna) att det krävs kompetensutveckling på området.

Pedagoger i år 9 målar upp en bild, som när det gäller huruvida man i undervisningen bidrar till att skapa den goda medieproducenten och den kritiska medieproducenten, är något mer positiv än sina kollegor i år 5. De hinder pedagogerna ser i undervisningssituationen är både av teknisk art samt brister i kompetens hos både sig själva och kollegor. Möjligheterna som pedagogerna ser är elevens intresse och de verktyg som finns att tillgå. I tidiga skolan förefaller pedagogerna ha svårare att se att undervisningen bidrar till kritiska mediekonsumenterna än i senare åren. Flera pedagoger speglar en inställning om att medier och IT inte är det ända eleverna ska lära sig i skolan (i tidiga skolan). Denna synpunkt är tankeväckande eftersom, i enlighet med läroplanen, ska kunskaper om medier och deras roll samt IT vara ett verktyg för kunskapssökande och lärande. Läroplanen uttrycker även att arbetet ska ske utifrån ett vidgat textbegrepp, vilket också skapar funderingar. Frågan om kontinuitet och långsiktighet i lärande väcks också när pedagoger som arbetat i tidigare år uppfattar att eleven tappat ”digital” kompetens i övergången till de senare årens undervisning. Som nämnts tidigare är en bred kompetensutveckling en lösning som måste ses som en möjlighet för att kunna erbjuda elever en likvärdig utbildning.

Att det sammanlagda resultatet inte visar på att skolans pedagoger arbetar med eleverna för att öka deras kritiska förhållningssätt i den utsträckning som förväntas, kan bero på att undersökningen inte fullt ut lyckats fånga in detta. Det kan också bero på att skolan behöver utveckla detta område i större utsträckning.

I BoU-planen beskrivs utvecklingen av en informations- och mediecentralfunktion, kopplad till bildningsförvaltningen. Den är till viss del under uppbyggnad i och med att AV-distributionens beslutade flytt till bildningsförvaltningens lokaler och bör skapa en god grund för en fortsatt positiv utveckling av medier och IT i den pedagogiska undervisningen.

Pedagogernas kompetens

Samtliga grupper i utvärderingen, från skolledare till elever, lyfter fram att kompetensutveckling är nödvändig för att medier och IT ska fungera på ett tillfredsställande sätt i undervisningen. För att kunna genomföra en lyckad kompetenssatsning behövs en inventering av kunskapsnivåerna hos samtliga pedagoger. Det är rimligt att anta att det krävs olika nivåer på utbildningsinsatserna inom både förskola och skola. Med en kompetensutveckling inte bara på IT/IKT-området, utan även på mediernas roll som verktyg i undervisningen kan samtliga förskolor och skolor erbjuda eleverna en likvärdig utbildning.

Synen på och användandet av medier och IT i den pedagogiska undervisningen är ett område som det forskas på i stor utsträckning idag. Forskningen visar, liksom resultatet i denna utvärdering, att pedagoger upplever att tillräckliga kunskaper om IT saknas (74%) i skolan. Studien säger också att runt hälften av pedagogerna inte tror att IT främjar lärandet för elever i skolan (Rapport Myndigheten för skolutveckling, Konsult Torbjörn Skarin, 2007).

Eleverna har ett stort intresse av att arbeta med medier och IT i undervisningen. Studier gjorda i andra kommuner visar också på positiva resultat när det gäller elevers vilja att lära, engagemang och personlig utveckling. I Kungsbacka har man haft som ambition att integrera bild och media i alla ämnen (Hansson 2004). I Piteå har elevernas engagemang och vilja att lära ökat med användningen av multimedieberättande (Lundberg & Råihä 2003). Att ta tillvara på elevernas engagemang och intresse runt medier och IT bör ses som en god förutsättning att skapa pedagogisk utveckling på detta område. Två troliga aspekter som påverkar attityden till IT och medier är pedagogens ålder och dagens lärarutbildning. En hög ålder och därmed en generell brist på kunskaper om IT och datorer, påverkar med stor sannolikhet viljan att ändra sin undervisningsmetodik. Därmed finns risken att eleven inte får möjligheten att använda olika medieformer som redskap för skapande eller som alternativ vid redovisningar, framställningar och kunskaps sökning.

I kursplanen för ämnet svenska beskrivs att bearbetning och förståelse av texter inte bara behöver ske genom läsning utan även genom avlyssning, drama, rollspel, film, video och bildstudium. *"Ett vidgat textbegreppet innefattar förutom skrivna och talade texter även bilder"*, står det i kursplanen. Enligt skolverket räcker det inte heller, med "literacy", att behärska bokstäverna, dvs. skriftspråket. Idag behöver eleverna även inneha en generell mediekompetens, så kallad "media literacy", ett begrepp som används i den internationella debatten. Med denna typ av mediekompetens kan användarna av de nya medierna förhålla sig kritiska och självständiga till det de möter. Eleven ska enligt kursplanens mål sträva mot *"att utveckla den egna läskunnigheten, så att förmågan att tolka, kritiskt granska och analysera olika slag av texter, såväl skrift- som bildbaserade, svarar mot de krav som ställs i ett komplicerat och informationsrikt samhälle"* (Skolverket). När det gäller det vidgade språkbegreppet är det närmaste man kommer begreppet i Lpo 94 i formen *"utveckla och använda kunskaper och erfarenheter i så många uttrycksformer som möjligt..."* (Lpo 94)

I både förskolans läroplan, Lpfö98, och i den obligatoriska skolans läroplan, Lpo94, används olika formuleringar för att beskriva olika sätt att använda språket, även om det inte nämns som begrepp. I Lpfö98 betonas leken och skapandet som kommunikativa redskap och i Lpo94 står att eleverna ska få pröva och utveckla olika uttrycksformer.

Givetvis är det avgörande för en god utveckling av IT och medier att pedagoger har ett intresse och en vilja att se värdet i en satsning på kompetensutveckling. När det gäller förskolan så är bilden tydlig. Bland pedagogerna finns ett intresse att lära och utforska de pedagogiska utvecklingsmöjligheterna med medier och IT.

Lärarytbildningen har under flera år kritiserats för brister gällande att studenter använder IT alltför sällan i sin utbildning. KK-stiftelsen gjorde 2005 en tioårig satsning där 100 miljoner ska fördelas för att stärka IT i lärarytbildningen. Samarbetspartners är lärarytbildningar, kommuner och näringsliv, vilket innebar en total omfattning på minst 200 miljoner. (www.kks.se) Att som pedagog kunna möta elevernas behov i undervisningen kräver digital kompetens. Digital kompetens är också en av EU:s åtta nyckelkompetenser för livslångt lärande som europaparlamentet och rådet har som rekommendation. De åtta nyckelkompetenserna har också Bildningsnämnden i Katrineholm antagit som utgångspunkt i skolplanen.

IKT-piloter, "Rörlig bildare" och IT i förskolan

Idag finns befintliga nätverk inom bildningsförvaltningen som arbetar specifikt med mediepedagogisk utveckling och IT i skola och förskola. När det gäller IKT-piloter och "Rörlig bildare" så är de samma person på några skolor. IKT-piloternas uppgifter är att ägna sig åt pedagogik och inte teknik, de ska stötta och inspirera kollegor. Redan 2004 i Rapporten "Att arbeta med medier i skolan – Ett utvecklingsarbete inom barn- och ungdomsförvaltningen i Katrineholms kommun 1996-2003", skriver man att för mycket tid har gått till att lösa tekniska problem med maskiner och inte till att diskutera hur de ska användas. Hos IKT-piloterna finns en stor vilja och höga ambitioner att utveckla media och IT i skolan, men flera personer markerar att tiden i huvudsak går till att bevaka att skolans data- och medieutrustning fungerar. För IKT-piloterna finns också upplevelser av att övriga kollegor inte är villiga att lyssna till IKT relaterade frågor. En pedagog menade att IKT-piloterna i många fall ses som "eldsjälar". En fara med eldsjälar är att de tillslut inte orkar längre. När detta inträffar är risken att deras arbete rinner ut i sanden. Här spelar skolledaren en med all säkerhet avgörande roll. Med rätt stödet kan IKT-piloterna säkert verka för en god utveckling på skolan samt vara en viktig resurs för kollegors utveckling på området. Samtidigt är det viktigt att övriga pedagoger ser över vilket mediepedagogiskt ansvar man upplever att man har som enskild pedagog.

På särskolan har en pedagog genomgått utbildningen "Rörlig bild och lärande". Arbetslaget arbetar dagligdags med rörlig bild i undervisningen och använder de medier och IT som verktyg i den pedagogiska undervisningen. Skolan har även fått nationell uppmärksamhet i form av nominering till Guldäpplet 2007⁴.

Ett spännande utredningsarbete har därmed skett inom särskolans ram. Det bör finnas stora möjligheter att tillvarata dessa erfarenheter och de kunskaper som byggts upp. Här kan även övrig verksamhet finna inspiration.

Detta gäller även den kunskap som byggts upp inom satsningen "Rörlig bild och lärande" och bland IKT-piloterna. Det 30-tal pedagoger som genomgått kursen "Rörlig bild och lärande" har uppdraget att fungera som resurspersoner i den mediepedagogiska utvecklingen i kommunen. Hur ser "Rörlig bildarna" på sitt uppdrag idag? Vilken funktion ser skolledarna att de ska ha på respektive skola? Även till de pedagoger som fungerar som IKT-piloter och finns i IT i förskola behöver man ställa samma frågor. Det finns ett värde att se över samtliga nätverksuppdrag och funktioner och i vilken utsträckning dessa pedagoger faktiskt når ut till sina kollegor, för att skapa ett gott mediepedagogiskt utvecklingsarbete. Det är också viktigt att se över om alla "nätverkare" är aktiva på sin skola. Skulle så inte vara fallet, kan det när det gäller IKT-piloter och IT i förskola pedagoger, finnas anledning att se över om det finns intresserade ersättare. Det är också viktigt att inventera goda exempel för att skapa inspiration och stimulans för fortsatt arbete.

När det gäller de olika grupperingarna – IT i förskola, IKT-piloter och "Rörlig bildare" – kan det finnas anledning att se över deras benämningar. Benämningarna kan upplevas förvirrande av övriga inom skolan. Vad är skillnaden på IT och IKT och vad betyder "Rörlig bildare". Denna aspekt har inte belysts bland pedagogerna i denna utvärdering, men är nog så viktig för att tydliggöra arbetsfältet.

På förvaltningen finns ett "mediatek", en arena för utveckling och lärande. Hit kommer under 2008 AV-distributionen att finnas. Det finns också centralt på förvaltningen en medie- och IKT-pedagog. I "mediateket" ryms även ett "skoldatatek", en projektfinansierad verksamhet. Dessa två verksamheter tillsammans med personella resurser hör naturligt ihop och kommer att kunna utgöra en viktig hörnsten i den pedagogiska utvecklingen av undervisningen.

⁴ "Guldäpplet är ett lärarstipendium. Det utdelas årligen till en eller flera lärare som förnyat lärandet med stöd av IT i egen undervisning och som inspirerat elever och kollegor i ett lokalt, kommunalt och gärna även nationellt verksamhetsfält.

Guldäpplet delas ut till den eller de lärare som förnyat lärandet med IT-stöd. Speciellt belönas den som förnyat egen undervisning eller verkat för spridning av idéer och erfarenheter till kollegor." (www.diu.se/guldapple/default.htm)

Ledningens stöd för medier och IT

Även bland skolledarna finns behov av kompetensutveckling. Det är mycket värdefullt att alla har en hög kompetens och förståelse för att kunna stimulera och stötta sina pedagoger likvärdigt. Flera av pedagogerna som deltog i fokusgrupperna, belyste vilken nytändning de upplevde efter att rektorerna deltagit i Yxtaholmsdagarna. Den här upplevelsen belyser vilken viktig roll skolledarna spelar i denna fråga. I en ny rapport från Myndigheten för skolutveckling, beskrivs i analysen av utredaren Torbjörn Skarin, att både förvaltning och skolledare behöver *"tänka mer strategiskt för att få med sig alla"*. Skarin konstaterar, att IT inte ger besparingar för skolan, däremot ger det förbättringar. (computersweden.idg.se, "Rektorer kan för lite om IT")

Skolledarna behöver tillsammans med, exempelvis IKT-piloter, se över sina tekniska behov och flaskhalsar och på så sätt kunna finna en plan för kompetensutveckling av övrig personal i befintlig teknik. Detta kan göras på varje skolenhet. På så sätt ser man vilka behov som finns på just sin skola. Det är också intressant att i det sammanhanget se vilka gemensamma nämnare man ser mellan skolor och år.

Det är avgörande att engagemang, förståelse och kunskap, inom media och IT finns bland skolledarna för att de ska kunna stödja och uppmuntra pedagogerna på den egna skolan. Ett positivt exempel som visar i denna riktning är att några skolområden har avsatt tid för pedagoger, att arbeta med IKT-frågor. Om det finns en otydlighet är sannolikheten stor att IKT-piloterna får driva utvecklingsarbetet på detta område själva. Risken finns då att konflikter uppstår och förväntade effekter uteblir.

För att utvecklas på medie- och IT-området krävs kompetensutveckling för att höja den allmänna kompetensen hos pedagoger med ingen eller låg kompetensnivå. Hos pedagoger med en god eller hög kunskapsnivå är det viktigt att upprätthålla och vidareutveckla kompetensen. Dessa pedagoger kan i sin tur stötta och inspirera kollegor. Det vill säga det krävs både bredd och spets.

För skolledare, är det liksom för pedagogerna, av vikt att etablera goda nätverk både i länet men även utanför länsgränsen. Med "nätverkande" finns även möjligheten att nå utanför nationsgränsen med ett webbaserat kunskapsutbyte. Nätverkandet leder till goda vinster för den pedagogiska utvecklingen. Som skolledare samt pedagog får du en inblick i hur skolor i andra länder arbetar och kan därmed dra lärdom av goda exempel. Ett gott samarbete och kunskapsutbyte med gymnasieskolan är även det viktigt för att skapa en helhetssyn och samsyn.

När det gäller samverkan med skolorna i Flen och Vingåker så kan man konstatera att kommunerna befinner sig på olika nivåer och förutsättningar, personella såväl som ekonomiska. Ett samarbete har påbörjats men det finns mer att önska för framtiden.

Inspiration för pedagogisk utveckling

För både skola och förskola är inspiration en viktig hörnsten för att lägga grunden till en god pedagogisk utveckling av verksamheten. Inspiration inom media och IT återfinns enklast i kommunens egna förskolor och skolor. Bildningsförvaltningen (f.d. barn- och ungdomsförvaltningen) har en utarbetad mediepedagogtjänst som arbetar med skolbio och mediepedagogisk utveckling. Mediepedagogen innehar kunskaper om vad som sker inom den egna verksamheten såväl som utanför kommungränsen och kan på så sätt hjälpa att lotsa pedagoger i rätt riktning. I Katrineholm finns också sen flera år tillbaka ett samarbete med Film i Sörmland. De arbetar med att stödja kommunens arbete med rörlig bild och lärande från förskolan till år 9.

I Katrineholm finns en väl uppbyggd skolbio verksamhet, som den centralt placerade mediepedagogen ansvarar för. Denna verksamhet fick initialt ekonomiska stöd från Svenska Filminstitutet. Här deltar idag alla elever från grundskolans senareår. Verksamheten är uppskattad av eleverna, men efterfrågar möjligheten att arbeta med mer analys och kritisk granskning runt skolbio. Här finns troligen stora möjligheter för pedagoger att fortsätta sitt utvecklingsarbete i att utforma goda lärsituationer.

Via nätverk både nätbaserade och genom möten mellan pedagoger från olika skolor och år kan goda interna exempel lyftas fram. Inspirationstillfällen för verksamheten kan vara vid de kontinuerligt återkommande gemensamma planerings- och studiedagarna. Här kan pedagoger få möjligheten att lyssna till goda exempel även från andra kommuner och i form av workshops få prova på att filma och redigera. Föreläsningar runt barns och elevers användande av IT och medier i vardagslivet är också viktigt för pedagoger att få en inblick i. Viktigt att lyfta in är också nätverkande med gymnasieskolans pedagoger. Hur kan vi dra lärdomar av varandra? Äldre elever och yngre elever kan mötas i ett utbyte av kunskap och erfarenheter.

Externt finns bland annat Multimediabyrån, som är en del av Myndigheten för skolutvecklings uppdrag från regeringen. Multimediabyrån erbjuder pedagoger inspiration och stödmaterial för att kunna utveckla ett mediepedagogiskt förhållningssätt i undervisningen. Multimediabyrån tydliggör bland annat att det är viktigt att se att medier är ett verktyg som ligger inom alla pedagogers ansvar. *"Media och medieanvändning låter sig inte delegeras till en person, lika lite som språket, litteraturen eller datorn kan ske genom en persons ansvar."* (www.multimedia.skolverket.se/information/) Multimediabyrån erbjuder även PIM, praktisk IT- och mediekompetens, en kombination av handling på Internet och i studiecirkelform. En satsning som kan ses som efterföljaren till det stora ITIS-programmet på 90-talet.

Det är viktigt att pedagogerna själva ger förslag på vad man önskar i form av "input" för att skapa inspiration i verksamheten. Vad upplevs vara prioriterat? Vilka frågor tampas man med dagligen? Här har skolledaren återigen en viktig roll, att stötta sin personal och skapa förutsättningar till goda inspirationstillfällen.

Teknisk struktur

Samhällstrukturen bärs idag upp av ett informationsflöde. Inte minst för eleverna är dagens informationsflöde en aldrig sinande brunn till erfarenheter och kontakter. För att kunna erbjuda barn och elever kompetens för livslångt lärande krävs att tekniken och kompetensen upprätthåller en god nivå bland samtliga pedagoger. Skolan ska ge samtliga barn och elever möjlighet att använda medier och IT som verktyg för kunskapsinhämtning.

Katrineholms förskolor och skolor behöver för att uppfylla en av ambitionerna i Vision 2010, ett modernt ”kompetenscentrum”, se över vilka satsningar man vill göra för att skapa en aktuell och uppdaterad teknikpark. Vilken teknik efterfrågar våra förskolor och skolor till sina lokaler, klassrum, datorsalar, kollegierum, aulor eller samlingslokaler? Flera av pedagogerna kritiserar bristen på teknisk utrustning. Det är inte bara behovet av flera datorer utan även möjligheten att i klassrummet genomföra både pedagog- och elevredovisningar med hjälp av IT-stöd på ett tillfredsställande vis. Huruvida anledningen till att pedagoger inte efterfrågar IT-tekniska förbättringar beror på okunskap hos pedagogerna eller tveksamhet till den nya teknikens inflytande på undervisningen är en viktig fråga att ställa. Pedagogerna lyfter själva fram att det finns en brist på kompetens på området.

Teknik är i huvudsak en resursfråga och det är därför av vikt att man för skolan satsar på utrustning som man som pedagog och elev känner att man hanterar och som är bra för verksamheten. I Piteå kommun lät man pedagoger testa olika program, digitala kameror, skannrar och annan utrustning tillsammans med elever. På så sätt kunde pedagogerna bättre bestämma vilken teknik de behövde (Hansson 2004). Förvaltningen bör därför utveckla det interna arbetet med att ”kravsätta” den tekniska nivån som verksamheten behöver tillgång till. Detta både generellt som en ”lägsta nivå” men också som en möjlighet för enskilda skolor och pedagoger att lokalt utveckla sin medieanvändning. Även här är det viktigt att beakta bredd och spets inom kompetensområdet.

En annan relaterad fråga, som är viktig för verksamheten, är att supporten av den befintliga tekniken fungerar tillfredsställande. Pedagogerna ger uttryck för att verksamheten kan bli lidande, då främst i ytterområden, för att man får vänta länge på support.

7. Sammanfattning

Syftet med denna rapport är att utvärdera de mål för medieutvecklingsarbete som uttrycks i Barn- och ungdomsplanen 2007. Dessa var:

- Personalen i samtliga barn- och ungdomsområden har fått möjligheter att genomföra kompetenshöjande aktiviteter med fokus på mediearbete som del i det pedagogiska uppdraget.
- Samtliga ungdomar i årskurs nio har under de senaste tre åren arbetat med mediekunskap med syfte att stimulera dem att blir goda medieproducenter och kritiska mediekonsumenter.
- Barn- och ungdomsförvaltningen har, i samverkan med intressenter inom Katrineholms kommun och skolorna i Flen och Vingåker, skapat ett förbättrat resurstöd för de pedagogiska verksamheterna inom medieområdet.

Utvärderingen har arbetat utifrån en bred ansats gällande medieanvändning vilket inneburit att den även fångat in information från förskolan och grundskolans tidigare års- utbildningar. Informationsinsamlingen vid denna utvärdering har till sin huvuddel bestått av en kvalitativ metodanvändning via de semistrukturerade fokusgrupper som genomförts med pedagoger och elever samt de frågeställningar som skolledarna arbetat med vid en intern konferens (de har även fått möjlighet att skriftligen kommentera dessa ytterligare). Pedagogerna har varit representanter från kommunens IKT-nätverk, samt pedagoger som genomgått utbildningen "Rörlig bild och lärande" representerande förskolan och hela grundskolan. Detta material har kompletterats med en kvantitativ enkätstudie med pedagoger som arbetar i år 5 och 9. Intervjuer har även genomförts med Martin Lindgren, mediapedagog vid bildningsförvaltningen och Gunnel Nelzén från Film i Sörmland.

Goda medieproducenter och kritiska mediekonsumenter

I rapporten konstateras att verksamheten arbetar med perspektivet att barn och ungdomar ska utvecklas både till goda medieproducenter och kritiska mediekonsumenter. Hur mycket och på vilket sätt, ges dock mycket vaga bilder av. Det finns till och med motstridiga bilder från pedagoger verksamma inom de tidigare grundskoleåren och de verksamma inom de senare åren. Några pedagoger menar att eleverna förlorar färdigheter i att hantera mediautrustning när de går över till de senare årens utbildning. Samtidigt anser fler pedagoger inom de senare åren, att de arbetar med media i undervisningen i relativt hög utsträckning. Kollegor inom de tidigare årens skolverksamhet anser i lägre grad att de gör det. Troligen är båda bilderna sanna! Utvärderingen visar att det uppenbart hänt mycket under de åren utvecklingsarbetet pågått men att det inte skett en jämn utveckling i arbetslagen. Den visar också att arbete med media kan komma in i väldigt många olika sammanhang och att det pedagogiska vardagsarbetet med alla säkerhet tolkas olika när det gäller att arbeta med media. Det förekommer synpunkter allt ifrån "*vi arbetar alltid med att*

träna elever till kritiska mediekonsumenterna till ”skolan har så många andra områden som också ska hinnas med”

Utvärderingens resultat pekar i riktning mot att ungdomar som genomfört de tre sista åren har arbetat med media både som ”kritiska konsumenterna” och ”producenterna” men att både viljan hos elever och ambitioner hos personalen sammanfaller i en önskan om att detta arbete kan få fortsätta att utvecklas.

Pedagogernas kompetens

Brister i kompetens inom medie-/IT-området uttrycks av samtliga undersökningsgrupper. I fokusgruppsintervjuerna, både med pedagoger och med elever, pekas på problemet att skillnaderna i kompetens bland lärarkollegor är mycket stor. Detta upplevs som en allmänt försvårande förutsättning för det pedagogiska utvecklingsarbetet. Den kompetensutveckling som framhålls som viktig behöver fokusera både på bredd och på spets. Det vill säga det behövs en bred satsning på kompetenshöjande insatser som bör syfta till att den allmänna kunskapen höjs men också till att de som kommit lite längre, ska få möjlighet att även fortsättningsvis vara ”eldsjälar” och besitta ”spetskompetens” på området. Med detta avses dels kunskaper om hantering av media men framför allt kunskaper om hur media kan inkluderas i det pedagogiska uppdraget.

Gällande måluppfyllelsen kan sägas att studien tyder på att kompetensinsatser genomförts. Dessa synes ha lett till att det i dag finns spridda lärarlag (och enskilda pedagoger) som bedriver mycket aktivt pedagogiskt arbete inkluderande användning av media. Samtidigt finns personal som har mycket låg kompetens inom området och som därför hanterar media i liten utsträckning i sin pedagogiska gärning.

Ledningens stöd för medier och IT

Likt allt annat utvecklingsarbete framhålls även i denna rapport rektorernas engagemang och ledning som en avgörande faktor för att media ska komma till användning och utveckla det pedagogiska arbetet. Även här blir behovet av kontinuerlig kompetensutveckling för dessa skolledare en central fråga. Pedagoger i fokusgruppsintervjuerna vittnar till exempel om, att efter genomförande av de så kallade Yxtaholmsdagarna 2003 (kompetensdagar om media/IT för skolledare), upplevde de ett markerat uppsving i dessa frågor på sina skolor.

Teknisk struktur

När det gäller tillgången till media/IT-utrustning är bilden även här lite av ”både och”. Från året när målsättningarna fördes in i planen, 2003, har den tekniska standarden ökat betydligt. Detta har också skapat förväntningar på att det både ska finnas tillgång till god teknisk utrustning och kompetens för att nyttja denna. Den bild som framträder är att det i dag finns en stor andel pedagoger som i dag inte har den kompetens som krävs för att ta i anspråk den teknik som finns tillgänglig. Samtidigt

vittnar både pedagoger och rektorer om värdet och vikten av att få fortsätta utveckla den tekniska plattformen och att få göra detta utifrån de delvis lokala behov.

En ytterligare faktor som kommit att spela en stor roll och som troligen kommer att spela en ännu större roll framöver, är behovet av teknikstöd för den lokala administrationen som hanteras av lärare. I dag införs system med bland annat elektronisk frånvarohantering och utvecklingsplaner med mera. Detta skapar i sig ett stort behov av att se över och utveckla det tekniska stödet i verksamheterna.

När det gäller samarbetet med Flen och Vingåker har inget specifikt utvecklingsarbete skett gällande resursstödet (teknikstöd) under åren. Däremot har det förekommit samarbete när det gäller pedagogiskt utvecklingsarbete fram för allt gällande användningen av film i undervisningen. Även viss kompetensutveckling har skett i samarbete mellan kommunerna.

Befintliga och framtida möjligheter

I dag talar man ofta om ”digitalt födda”, det vill säga barn och unga som är födda inom den tidsålder datorn ”alltid” funnits. De har ett naturligt förhållningssätt till tekniken och har därmed i grunden ett annat sätt att hantera den jämfört med oss ”digitala invandrare”, det vill säga vi som är födda något tidigare. I denna lek med begrepp återfinns vi eventuellt några svar på varför skolan ännu inte har nått så långt i att inlemma media och övrig IT, i det pedagogiska arbetet. Vänder vi detta resonemang till något positivt så kan vi nyttja den insikt som både ungdomar och pedagoger förde fram i denna studie, nämligen vikten av att nyttja denna kraft hos de unga! Barn och unga känner sig både bekväma med och upplever det stimulerande att, arbeta med skolarbete med stöd av medier och annan IT-teknik. Möjligheten att göra skolans vardagsarbete mer intressant och för unga mer begriplig och meningsskapande finns i ett klokt nyttjande av den moderna tekniken. Intressant att lyfta fram i detta sammanhang är också att de intervjuade eleverna särskilt poängterade att skolan behöver ge dem mer kunskaper och färdigheter när det gäller kritiskt och analytiskt tänkande.

Bland övriga resurser som kan utgöra goda möjligheter för fortsatt utvecklingsarbete kan nämnas det förvaltningsgemensamma ”mediateket”, som även inrymmer Skoldatatek (tekniskt och pedagogiskt stöd för barn med behov av särskilt stöd) samt från och med juni 2008 även AV-distributionen, samt träningsstudio för pedagoger. Här samordnas även verksamhetsstödet bland annat i form av förvaltningens mediapedagog och gymnasiets IKT-pilot. I rapporten framhåller flera informanter vikten av att pedagoger och rektorer får regelbunden stimulans i dessa frågor, att de får möjligheten att bli inspirerade. Arbete som skett, med stöd av mediapedagog, i form av nätverksträffar och inspirations-/seminarieaktiviteter samt skolbiosatsningen förs fram som något positivt. Att fortsätta detta arbete, med att understödja de professionella mötena, bör därför ses som en möjlighet att föra utvecklingen vidare. Här bör också nämnas de positiva omdömen som landstingsresursen ”Film i Sörmland” får av intervjuade pedagoger. Detta är ett väl upparbetat samarbete som även fortsättningsvis kan skapa goda förutsättningar för fortsatt utvecklingsarbete.

Även det faktum att en ny förvaltnings bildats omfattande för- grund- och gymnasieskolan borgar för en intern kompetenshöjning och samarbete inom detta område.

Möjliga utvecklingsområden att diskutera vidare:

- Kompetensutveckling för samtliga pedagogiska verksamheter, både en bred och grundläggande kompetenshöjning samt stöd för ”spetskompetens”.
- Kompetensutveckling för skollära, både med fokus på personliga färdigheter och ledning av pedagogiskt arbete med stöd av media.
- Teknisk inventering och planering – Vilket är behovet framöver?
- Inventering av befintliga samarbetsnätverk: Tydliggöra syfte och uppdrag.
- Reda ut användningen av begrepp och funktioner. Detta gäller allt från användningen av begreppet IT, IKT och Media till ”mediepilot”, ”rörligbildare” och IT-förskolan. Här bör även en diskussion om hur pedagogerna tolkar begrepp som ”det vidgade textbegreppet” och ”mediepedagogik” inrymmas.

8. Referenser

Engstedt, H. (2007) *"Rektorer kan för lite om it"*. (Elektronisk) Computer Sweden, <http://computersweden.idg.se> (läst 2007-12-10)

Hansson, K. (2004) *Att lära av varandra. Ett mediepedagogiskt utvecklingsarbete i Piteå kommun*. Samarbete mellan Piteå kommun och Svenska Filminstitutet.

Lundberg, L. & Räihä, P-M. (2003) *Scener från ett mediepedagogiskt utvecklingsarbete – Kungsbacka 2001-2003*. Skrift i samarbete mellan Kungsbacka kommun och Svenska Filminstitutet.

Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet. Lpo 94 anpassad att också omfatta förskoleklass och fritidshemmet. Stockholm: Utbildningsdepartementet.

Myndigheten för skolutveckling (2007) *Internationell forskningsöversikt kring IT i skolan*. www.skolutveckling.se

Myndigheten för skolutveckling, Multimediabyrån. Information. (Elektronisk) Tillgänglig adress www.multimedia.skolverket.se/information/ (läst 2007-12-10)

Pressmeddelande 2005-03-07. *200 miljoner till IT i lärarutbildningen – lärarstudenter ska lära bättre med IT*. (Elektronisk) Tillgänglig adress www.kks.se (läst 2007-12-12)

Definition av begreppet medier, www.techterms.com/definition/media

Definition av IT och IKT, www.varbyskolor.huddinge.se/skolbanken/ikt.htm

Rapport, Myndigheten för skolutveckling, *"Redovisning av språkrum – uppdrag till Statens skolverk och Myndigheten för skolutveckling"*, 2003:7

9. Bilaga

Bilaga 1.

Enkätfrågor till pedagoger i år 5 och 9

1. Vilket år undervisar du?
2. Vilken roll har medierna i den pedagogiska undervisningen?
3. I barn- och ungdomsplanen står att ”eleven ska utvecklas till att bli en kritisk mediekonsument”. I vilken utsträckning anser du att undervisningen i skolan bidrar till detta?
4. I barn- och ungdomsplanen står att ”eleven ska utvecklas till en god medieproducent”. I vilken utsträckning anser du att undervisningen bidrar till detta?
5. Vilka hinder i undervisningen upplever du att det finns för att, ”skapa en kritisk mediekonsument och en god medieproducent”?
6. Vilka möjligheter i undervisningssituationen upplever du att det finns för att, ”skapa en kritisk mediekonsument och god medieproducent”?